

heemkunde kring
DE VIERSCHAER
WOUW

2 - '91

Onderwijs in Heerle

Aanleiding tot het samenstellen van deze korte impressie over het onderwijs in Heerle vormde een interview dat Annie Senhorst wilde maken met mevrouw Lies Siebelink-Daverveldt. Laatstgenoemde was jarenlang werkzaam in het onderwijs in Heerle en 'juffrouw Daverveldt' is voor veel inwoners van Heerle geen onbekende.

Het interview kwam niet tot stand, maar mevrouw Siebelink zette zelf een verhaal op papier. Haar levensverhaal vormt de kern van dit artikel. Het werd aangevuld met informatie over het Antoniusklooster en de School.

Op de plaats waar nu de Berkenveldschool staat, werd in 1890 het Antoniusklooster gesticht door de zusters van de congregatie uit Oudenbosch en daarmee ging voor het eerst katholiek onderwijs aan de Herelse meisjes tot de mogelijkheden behoren. Tot die tijd was er alleen openbaar onderwijs in het dorp. Ook in Wouw was die vorm van onderwijs aanwezig. In De Grondwet van 25 november 1875 vinden we daarover een kort maar krachtig bericht:

"Ten bewijze hoezeer men ook in deze gemeente in zake het onderwijs degelijk belang stelt, diene dat de vaste jaarwedde van den hoofdonderwijzer in de kom der gemeente en van die te Heerle met f 100 is verhoogd. Vinde dit voorbeeld navolging."

Drie jaar later werd ook het salaris van de hulponderwijzer met 100 gulden verhoogd. Dat vanwege diens getrouwe dienstijver en nauwgezette plichtsbetrachting. 1)

De oude openbare school stond aan de Herelsestraat op de plaats waar nu nog steeds het (oude) gebouw van de jongensschool staat. De school was in 1881 opnieuw gebouwd door C. van Merode uit Wouw voor de aanneemsom van f 11.800,--. 2)

In 1892 werd er op de openbare school nog groot feest gevierd, want hoofdonderwijzer A. Smans vierde toen zijn 25-jarig jubileum in het onderwijs. De buurt richtte een

De 6e klas van de meisjesschool in Heerle uit 1931. De onderwijzeres is Lies Davenport. (foto: coll. mevr. M. Pellis-Mathijssen).

ereboog op en van veel huizen wapperden op 19 februari de vlaggen. 3)

KLOOSTER.

Op 16 september 1889 meldt de krant:

"Naar men verneemt zal nog vóór den aanstaanden winter een begin gemaakt worden met den bouw van het R.K.Liefdesgesticht te Heerle. Reeds is het daarvoor benodigde terrein geheel afgebakend en zal eerdaags met de ontgravingen een aanvang worden gemaakt."

In 1896 zou een achttal zusters uit Oudenbosch naar Heerle zijn gekomen om daar les te geven aan de meisjes. Zelfs vanuit Moerstraten en Bergen op Zoom kwamen er leerlingen. Vanuit Moerstraten was dat vanzelfsprekend, want dat dorp kreeg pas in 1927 een eigen school. De Bergse ouders kozen voor een dorpsschool boven een school in de stad. 4)

In 1928 verkeerde de meisjesschool in een slechte toestand. Er moest noodzakelijkerwijze een nieuw gebouw komen. Dat ging echter niet zonder slag of stoot. In de raadsvergadering van april 1928 werd besloten om geen nieuw gebouw weg te zetten. In de junivergadering werd wel geld beschikbaar gesteld, maar in december werd het besluit weer nietig verklaard. De vele kronkelingen en stevige discussies die gevoerd werden, vormen een verhaal op zich en zijn de moeite waard om een keer in een apart artikel te worden beschreven.

NIEUWBOUW.

Op 4 april 1929 was de kogel door de kerk, want De Grondwet meldt:

"Onder leiding van de heer Q.J.Horsten, architect te Bergen op Zoom, zal op maandag 15 april a.s.de aanbesteding plaats hebben van de 5 klassige R.K.Meisjesschool, alhier." Enkele dagen later weet de krant te melden dat de nieuwbouw is aanbesteed voor een bedrag van 34.140 gulden en dat C.Meeussen uit Wouw de laagste inschrijver was. Meeussen gaat voortvarend aan het werk, want nog voor het eind van het jaar is de school gereed. Op maandag 23 december 1929 zal de nieuwe school ingewijd worden. 5)

Familieportret van de weduwe Daverveldt met haar drie dochters. Van links naar rechts: Koos, Lies en To. (Foto: coll. mevr. L. Siebelink-Daverveldt).

Op 24 december wordt kort aandacht geschonken aan de inwijding van de school, maar in de krant van 28 december wordt meer ruimte ingeruimd:

"Dinsdag (volgens het eerste bericht was het een maandag RH), vierde de parochie een schoon feest. Het betrof de plechtige inwijding der nieuwe meisjesschool. Des morgens werd een plechtige H.Mis ter ere van de H.Geest aan God opgedragen, waaronder al de meisjes tot de H.tafel naderden. Des namiddags waren alle kinderen weer op het appèl om de eigenlijke inwijding mede te leven. In tegenwoordigheid van het R.K.Schoolbestuur, het dagelijks bestuur van de gemeente Wouw, de architect en de aannemer der school, (de heer Inspecteur J.van Luytelaar meldde zijn afwezigheid wegens ongesteldheid), werd deze plechtigheid voltrokken. Daarna werd een omwandeling gemaakt en geheel de school in ogenschouw genomen. Het geheel en al de onderdelen der school droegen aller goedkeuring weg, wat vooral de beide bouwheren eer aandeed. Beide heren mochten dan ook de welverdiende dank en lof inoogsten, welke hun bij monde van de zeer eerwaarde heer pastoor Ongenae werden gebracht. Ook B en W waren één en al lof over de school en dezelve inrichting. In zijn speech memoreerde de Z.E. heer pastoor nog het grote offer in dezen door de gemeente gebracht, dankte daarvoor en zei, dat het doel ook groots was, nl.de opvoeding der jeugd. Z.E.hoopte dat daardoor dan ook de gemeente zich enigszins schadeloos gesteld zal achten. Nadat de pastoor nu nog gefeliciteerd was met de school door de burgemeester, wenste Z.E.de zusters en onderwijzeressen van harte geluk met de nieuwbouw en nieuwe inrichting en hoopte dat het onderwijs met vernieuwde lust zal gegeven worden, tot heil der jeugd. Hierna verzamelden zich de genoemde autoriteiten op de pastorie, waar nog een paar uurtjes gezellig werd nagepraat."

Uit de handtekening op de oorkonde van 1930 blijkt dat juffrouw Daverveldt toen al werkzaam was op de school. Het klooster werd in 1967 gesloopt en op de opengekomen plaats werd de Berkenveldschool gebouwd.

LEVEN.

In het kader van bovenstaand verhaal past de levensloop

4

van juffrouw Lies Daverveldt precies. Zij bezocht als kind zelf de 'bewaarschool' in Heerle en later de lagere school bij de zusters. Na de kweekschool keerde ze daar terug naar haar geboortedorp, maar nu als onderwijzeres. Ze begon haar werk daar in 1922 en nam haar ontslag in 1934. Elisa Johanna Maria Daverveldt, zoals ze officieel heet, werd in Heerle geboren op 9 mei 1903. Zij kwam uit een gezin van vijf kinderen en haar vader was de laatste van drie generaties burgemeesters in de gemeente Wouw. Op 8 mei 1934 trouwde zij in Wouw met Constant Louis Joseph Siebelink. Mevrouw Siebelink woont nu nog steeds in de woning aan de Markt naast de bekende poort met de zwaan erboven.

Hieronder haar relaas, dat veel mensen uit Heerle zeker aan zal spreken.

PA.

Ons vader was de derde burgemeester Daverveldt. We hebben in onze jeugd de ziekte en de dood van ons Pa meegemaakt en dat heeft wel een druk op onze jeugd gegeven. Hij stierf 11 februari 1911, 43 jaar oud. Voordat hij ziek werd was het een echt goede vader, die met ons soms meespeelde en plezier maakte. Hij reed dikwijls met het rijtuig naar Wouw naar het gemeentehuis en als we hem dan hoorden thuis komen (het verkeer was toen niet druk) dan liepen we naar de oprit en mochten we nog een eindje meerijden. Zijn sterven was voor ons moeder een zwaar verlies. Ze bleef alleen met vijf kinderen: de oudste was 11 en de jongste 3. De vele zorgen en het verlies vooral, waar moeder zo mee leed, hebben zeker invloed op ons jong leven gehad. Maar jonge kinderen kunnen gemakkelijker dat alles overgroeien. Maar wij hebben hem toch wel erg gemist.

DE BEWAARSCHOOL.

We gingen op volgorde naar de kleuterschool, die toen nog bewaarschool werd genoemd. De school werd toen geregeerd door de Zusters van Sint Anna uit Oudenbosch. We kregen dan op school een pluislap om te pluizen en dan was er

Een klas van de jongensschool in Heerle met als onderwijzeres Koosje Daverveldt.
De foto is uit de dertiger jaren. (Foto: ccll. mevr. T. Doggen).

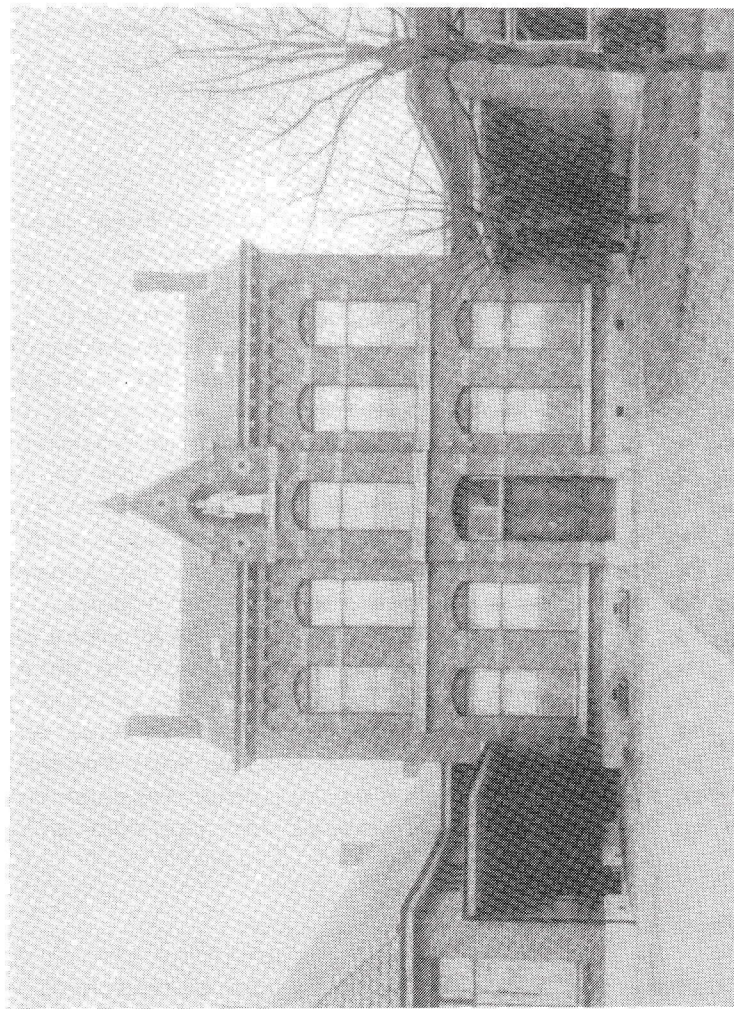
4
tijd om te bidden of te zingen en dan even slapen met de hoofdjes op de bank. Ik kan me niets herinneren van materiaal of speelgoed? We mochten ook wel buiten spelen en soms in de tuin van de zusters, als die dan aan het eten waren. Na dat eten kwam de keukenzuster wel eens met een pan naar buiten en dan moesten wij in een kring gaan staan en kregen dan om de beurt een hap. Ik weet niet meer of het pap of stampot was, maar er was niemand die de lepel voorbij liet gaan. Iedereen vond het lekker!

DE LAGERE SCHOOL.

In ieder lokaal van de hoogste klassen zaten twee leerjaren: drie zat bij vier en vijf zat bij zes. En in iedere klas waren er ongeveer 25 à 26 leerlingen. Om de beurt hadden we les en schrijfwerk. Dat was niet gemakkelijk want als de lesgroep interessant was, draaiden de hoofdjes van de schrijvers nogal eens om. Midden in de klas stond in de winter de kachel die door een werkzuster gestookt werd en dat was weer afleiding, want we volgden allemaal of de zuster er veel hout op deed en hoe ze het deed. Ze was nogal zuinig altijd die kleine zuster Serafina, maar het was ook oorlog! Er waren op Heerle nogal veel kinderen die van ver kwamen en in de winter kwamen ze dikwijls door sneeuw of regen kletsnat op school. Ze mochten dan bij de kachel wat opdrogen en klompen of schoenen verwisselen. Er waren kinderen die in de Herelse Heide dicht bij de spoorlijn woonden of op Moerstraten want daar was toen nog geen school en vanaf de Maai en Zoomvliet. In de zes klassen van de basisschool hadden we lessen van zusters. Toen was er nog geen lekenpersoneel, maar op de jongensschool was al een juffrouw gekomen.

DE KWEEKSCHOOL.

Toen mijn oudste zus een jaar voor mij de basisschool had afgemaakt zei ze dat ze onderwijzeres wilde worden en een jaar later ben ik haar gevolgd. Dat was een studie van zeven jaar: drie jaar voorbereidende klassen en daarna vier jaar tot opleiding voor onderwijzeres. De kweekschool -

Het klooster in Heerle, enkele jaren na het gereed komen van de bouw.
(foto: coll. gemeente Wouw).

4
die tegenwoordig Pabo genoemd wordt - was in Oudenbosch bij de zusters van St. Anna, die daar het Moederhuis hadden. Ze hadden een kweekschool en een pensionaat, streng van elkaar gescheiden. In het pensionaat was het opleiding voor ULO en MULO van toendertijd. Als er iemand van de kweekschool een zusje of vriendinnetje daar had mochten ze op zondag bij elkaar op bezoek. Wij als kwekelingen mochten er ook even naar toe als we in het bad wilden, want dat was er niet op onze school. Men kreeg dan een grote witte schort voor van de zuster! De studie op de kweekschool duurde lang: 7 jaar. Drie jaar voorbereidende klassen en daarna vier jaar tot opleiding onderwijzeres. Er waren daar leraren voor Taalkunde, Rekenkunde, Gymnastiek, Dierkunde. Frans, Duits en Engels werden ook wel door de zusters gegeven en voor de Godsdienst kwam een priester. De godsdienst was na het eerste jaar studie het eerste examen dat we moesten doen. Later nog voor gymnastiek en handwerken. Daar moesten we voor naar Breda. Voor het eindexamen moesten we tweemaal naar Rotterdam: voor mondeling en voor schriftelijk. Dat ging met de trein. Tussen al die studie door hadden we toch onze vrije tijd en we mochten eenmaal in het trimester voor een weekeinde naar huis. Bezoek van thuis mocht op zon- en feestdagen en door de week als uitzondering. In die tijd stopte de trein nog in Wouw dus we konden van daar door binnenpaadjes naar huis.

Op school sliep ik op de bovenste verdieping, erg koud en soms was het water in de waskommetjes, die de zusters vroeg gevuld hadden, bevroren zodat we eerst moesten hakken. Kinderen die niet tegen de kou konden, kregen wel eens een warme tegel in bed, dat de zusters in de vroegte erin hadden gedaan. Het was altijd vroeg opstaan en dus eerst naar de Kapel, daarna half uur studie en dan ontbijt en in de gangen van lokaal naar lokaal goed in de rij blijven en niet praten onderweg. Toen ik al zuchtende nog een keer zei: "die dwang altijd" toen moest ik wél bij de directrice op het matje komen.

Nu achterop verwondert het me toch in onze studietijd nooit echt voor de klas te hebben gestaan of stage te hebben moeten lopen. Dat is zeker een gebrek in onze opvoeding geweest. Gelukkig is dat tegenwoordig wel beter.

Toen mijn oudste zus klaar was met haar examens kon ze gaan solliciteren naar een baan. Ze mocht beginnen aan de meisjesschool in Heerle. Toen ik het daarop volgende jaar afgestudeerd was, is zij benoemd aan de jongensschool en mocht ik haar plaats innemen bij de meisjesschool.

ONDERWIJZERES IN HEERLE.

Toen ik onderwijzeres werd plaatsten ze mij in het lokaal van klas vijf en zes. Ik stond er voor als een haan in de sneeuw. Ik weet niet meer - ik meen dat ik iets over aardrijkskunde heb verteld - maar het hoofd van de school kwam me wel helpen. En toen ik het alleen aan kon was het gauw in orde. In elk leerjaar zaten zo'n 25 à 30 kinderen. Om de beurt had dan de ene helft les en uitleg terwijl de andere helft schrijfwerk had. Toen hadden we al schriften! Ze moesten sommen maken of opstellen of iets uit het hoofd leren. Het werd wel moeilijker als er bij het lesgeven iets interessants verteld werd dan draaiden de kopjes wel eens om. 's Avonds nam ik de schriften mee naar huis om ze na te kijken en fouten te zoeken, maar ook dikwijls om er plezier mee te hebben vooral van de opstelletjes! Op een keer kwam de pastoor catechismus les geven en hij had het over de zonde. Er waren kleine zonden zoals joken en grote zonden b.v. iets stelen, maar dan zijn er nog ergere zonden die altijd achterbaks gebeuren. - Stilte - Niemand begreep er iets van! Toen draaiden de hoofdjes naar achter want:....op de achterste bank zat een meisje dat ook Baks heette!

Terwijl ik op die school al ingeburgerd was, waren er al verscheidene leken collega's bijgekomen. Toen is er in de loop van de tijd een nieuwe school gebouwd met meer klaslokalen en met alle goede voorzieningen van die tijd. Als de school uit was, werd er nog gelegenheid geboden om Franse les te nemen. Een zuster gaf die les. Het was voor de meisjes van de basisschool vooral. En omdat er toen veel Belgische vluchtelingen in ons dorp woonden werd van de cursus goed gebruik gemaakt.

Tot ons groot verdriet stierf onze oudste zus. Zij was al vele jaren onderwijzeres in de jongensschool geweest.

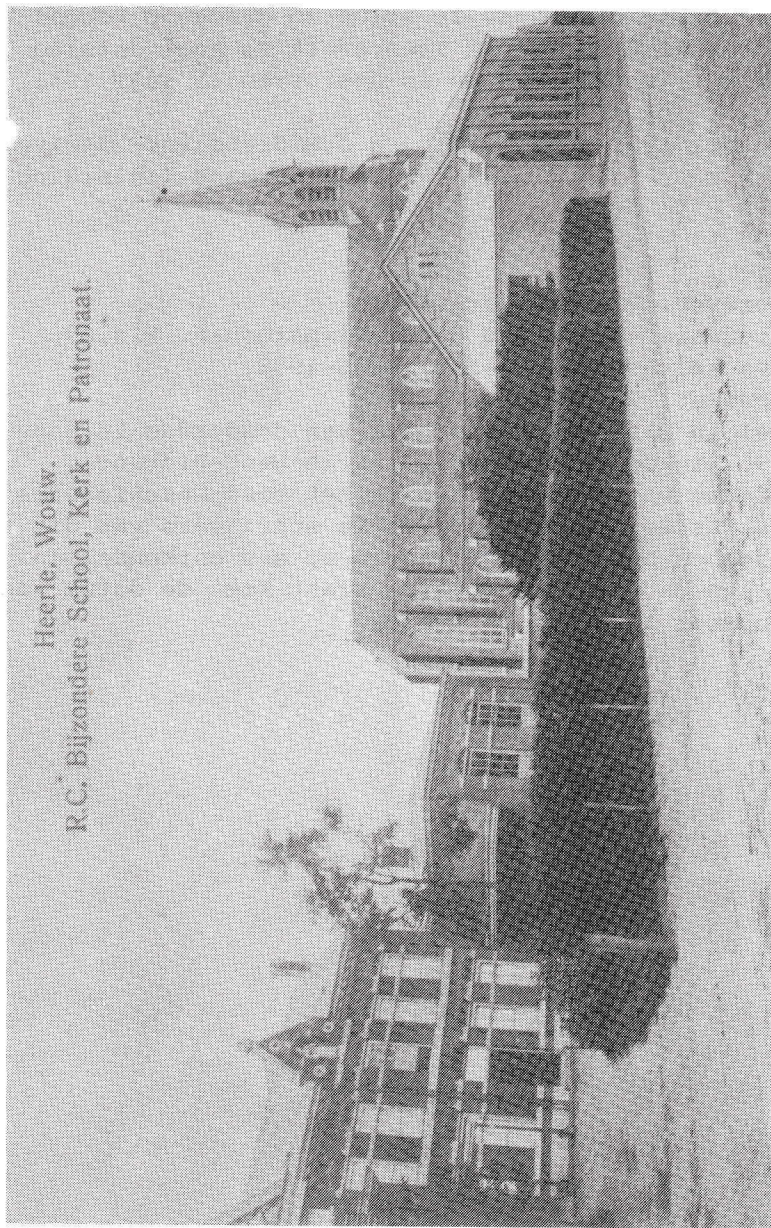
Ze had een ongeneeslijke langdurige ziekte. Jaren heb ik haar naar school gebracht. Ze wilde zo graag op school zijn tot het niet meer kon. Toen heeft ze haar ontslag ingediend op 1 april 1934 en is gestorven 15 juli 1941.

Wouw, januari 1991/juni 1991. E.J.M.Siebelink-Daverveldt
René Hermans (inleiding).

NOTEN.

1. De Grondwet, 7 september 1878.
2. Geschiedenis van de Ste Gertrudisparochie. Blz.69.
Uitgave kerkbestuur Heerle, 1986-1988.
3. De Grondwet, 20 februari 1892.
4. Artikel in Brabants Nieuwsblad van donderdag 26 januari 1967 in de rubriek 'Bij ons in West-Brabant'.
5. Deze datum wijkt af van die in het boek Geschiedenis van de Ste Gertrudisparochie. De schrijvers van dit boek hebben hun datum gebaseerd op een oorkonde. In artikelen en verslagen uit de krant komt de datum van 23 december 1929 steeds terug.

Heerle. Wouw.
R.C. Bijzondere School, Kerk en Patronaat

Een ansichtkaart uit 1913 met de school en het klooster. Rechts het patronaat. (foto: coll. gemeente Wouw).

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.

